

6. людина має право сказати: «я не знаю» (точка зору, згідно з якою людина здатна розібратися в собі самій і може дати відповідь на будь-яке питання, що стосується нюансів її поведінки, є соціальним міфом);

7. людина має право не залежати від доброї волі інших людей, тобто вона не зобов'язана всім подобатися;

8. людина має право на нелогічні рішення, бо логічні не завжди є правильні і доречні, особливо у тих випадках, коли не цілком зрозуміло, про що йдеться;

9. людина має право сказати: «я тебе не розумію». Ми не зобов'язані вгадувати і виконувати бажання інших людей;

10. людина має право сказати: «мене це не хвилює», має право не бути згідною з уявленням інших, що є добре і допустиме, а що ні [4].

Висновки. Асертивність є важливою детермінантою становлення особистості та сприяє розкриттю її психологічного потенціалу. Вона впливає на розвиток ефективної комунікації, активності, відповідальності, соціальної сміливості у висуванні та вирішенні нових цілей і завдань.

Використані джерела:

1. Андриенко Е.В. Социальная психология: [учеб. пособие для студентов пед. вузов]; под ред. В.А.Сластенина. – М.: Academia, 2000. – 262с.

2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. /О. В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.

3. Галицький В.М., Мельник О.В., Синявский В.В. Соціально-психологічний словник . – К., 2004. – 250с.

4. Каппони В., Новак Т. Ассертивность – в жизнь. – СПб.: Питер, 1995. –186 с.

Тетяна Руденко,

Кіровоградський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

В умовах кредитно-модульної системи підготовки фахівців у ВНЗ самостійна робота студентів є досить важливою формою навчальної діяльності й істотно впливає на пізнавальну активність кожного студента окремо.

Under the credit-module system conditions of specialists' professional training independent work is viewed as a very important form of students' learning activities as it influences the cognitive activity of each student in particular.

У сучасних умовах розвитку системи освіти підготовка висококваліфікованого вчителя є досить важливою й актуальною проблемою. Це обумовлено тим, що система освіти повинна бути націлена на формування всебічно розвиненої людини. При цьому звертається особлива увага на виховання компетентної особистості, що володіє не тільки знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом у певній галузі, а особистість, що вміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання і беручи на себе відповідальність за свою діяльність[1, 2].

Основними групами компетенцій, що вимагає сучасне життя і які потрібно сформувати у студентів, є:

–соціальні, пов'язані з готовністю особистості брати на себе відповідальність, бути активною в прийнятті рішень, громадського життя;

–полікультурні, що стосуються розуміння особистості людини, взаємоповаги до мови, релігії, культури і т.п.;

–інформаційним, обумовленим зростанням ролі інформації в сучасному суспільстві, що передбачають оволодіння інформаційними технологіями, уміннями критично осмислювати і що вміють використовуватися інформацією;

–саморозвиток і самоосвіта, пов'язані з потребою і готовністю учитися як в удосконалюванні професійної діяльності, так і для поліпшення особистого і громадського життя;

–компетенції, що реалізуються в прагненні і здатності до раціональної продуктивної, творчої діяльності.

Розглядаючи компетенцію як можливість встановлення зв'язку між знаннями і педагогічною ситуацією, варто виділити важливу роль організації самостійної роботи студентів як визначального чинника професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

При цьому доцільно звернути увагу на те, що світові і пропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу студентів. На цьому принципі базуються і новітні, у тому числі й інформаційні, технології навчання. Як показують різного роду моніторинги, часто причиною поганої успішності студента в сучасних умовах соціально-економічного, політичного, психологічного і побутового перевантаження є його невміння організувати свою навчальну діяльність з урахуванням ряду факторів, наприклад соціальною і побутовою зайнятістю. Тому одна з найважливіших задач нинішнього етапу для педагога – допомогти студенту в організації навчального й іншого видів діяльності і чітко

розмежувати різні види навчальних завдань і робіт, що виконуються в аудиторії і у поза аудиторний час.

У зв'язку з цим на кафедрі корекційної освіти та здоров'я людини нашого університету як експеримент розроблена єдина система навчання студентів курсу «Вікова фізіологія та валеологія», що враховує ряд розглянутих факторів.

В основу цієї методики покладено модульне навчання основам валеології студентів I курсу, тобто зміст навчання представлений в окремих, самостійних модулях, що є одночасно банком інформації і методичним посібником з його засвоєння [3].

При цих обставинах для реалізації кредитно-модульної системи в підготовці майбутніх фахівців закономірним є питання, яким змістом заповнити таку кількість годин і як надати їм оціночної вагомості?

У традиційній методиці вважається, що студент у цьому випадку повинен самостійно опрацьовувати конспекти лекцій, літературу по темах, що виносяться на практичні і семінарські заняття, самостійно складати конспекти по темах, що виносяться на самостійне вивчення, писати реферати і т.п. Останнім часом форми такої роботи стали різноманітніше завдяки пошуку інформації в системі Інтернет, виконанням найпростіших завдань за допомогою комп'ютерної техніки. Однак, у всіх випадках ми маємо справу з винятково інформаційно-пошуковими формами роботи, сутність яких зводиться до чисто технічної роботи, а факт надання студентом звіту визначається як фактор успішного засвоєння опрацьованого матеріалу. Проте такі завдання не вимагають навіть глибокої систематизації, не те, що творчого осмислення, конструювання, моделювання. Тому традиційні форми роботи практично не оцінюються, тому що передбачається облік їхніх результатів в оцінці знань, добутих студентом під час їхнього виконання. Наслідком такого підходу є те, що ефективність цих видів самостійної роботи дуже низька і ретельно виконують їх лише частина, як правило, встигаючих студентів.

Разом з тим добре відомо і теоретично обгрунтовано, що творча, наближена до наукового осмислення й узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання і його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. При цьому, така робота повинна бути індивідуалізованою з урахуванням рівня творчих можливостей і здібностей студента, його навчальних досягнень, інтересів, навчальної активності і т.п.

Пошук практичної реалізації нового підходу до навчання привів нас до доцільності використання в навчальному процесі індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (надалі ІНДЗ) представляється як вид позааудиторної самостійної роботи студента навчального, дослідницького характеру, що використовується в процесі навчання і завершується на етапі підсумкового іспиту чи заліку по даній навчальній дисципліні.

Ціль ІНДЗ: самостійне вивчення частини навчального матеріалу, відповідно програмі, його систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення і практичне застосування знань студента по навчальній дисципліні і розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст ІНДЗ – це завершена теоретична чи практична робота в межах навчальної програми курсу, що виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних занять, охоплює декілька тем чи зміст навчального курсу в цілому.

Як приклад пропонуємо структуру залікового кредиту з дисципліни «Вікова фізіологія та валеологія», представленого в таблиці 1.

Структура ІНДЗ припускає наявність таких обов'язкових елементів:

1 – вступна частина, що припускає розкриття актуальності даної проблеми, формування теми, мети і завдання роботи і розкриття основних її положень;

2 – теоретичне обґрунтування – виклад базових (фундаментальних) теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів і т.п., на основі яких виконується завдання;

3 – методи виконання практичних, розрахункових, моделюючих робіт, де вказуються і коротко характеризуються використані методи дослідницької роботи;

4 – основні результати роботи і їхнє обговорення – подаються кількісні (статистичні) і якісні результати роботи, схеми, моделі, описи, систематизована реферативна інформація і її аналіз і т.п.;

5 – висновки;

6 – список використаної літератури.

У якості ІНДЗ можуть бути використані такі її види:

– конспект по темі (модулю) по запропонованому чи самостійно розробленому студентом плану;

– реферат по темі (модулю) чи більш вузькій проблематиці;

– рішення і складання розрахункових чи практичних (ситуаційних) задач різного рівня по темі (модулю) чи курсу;

– розробка теоретичних чи прикладних (діючих) функціональних моделей явищ, процесів і т.п.;

– анотація прочитаної додаткової літератури за курсом, бібліографічний опис об'єкта вивчення і т.п.;

–розробка навчальних і діагностичних тестових завдань з теми в цілому.

Таблиця 1

**Структура залікового кредиту дисципліни
«Вікова фізіологія та валеологія»**

№ п/п	Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
<i>Модуль 1. Вікові особливості розвитку та росту дитини</i>				
1	Загальні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків	2	2	4
2	Вікові особливості крові і кровообігу	1	2	6
3	Вікові особливості дихання	1	2	2
4	Вікові особливості нервової регуляції функцій організму	2	2	4
Разом за змістовим модулем 1		6	8	16
<i>Модуль 2. Формування культури здоров'я молоді у підготовці майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів</i>				
5	Психоемоційні стреси і здоров'я	2	2	3
6	Визначення рівня здоров'я за допомогою експрес-тестів	–	2	3
7	Гігієнічні основи організації раціонального харчування	2	2	6
8	Шкідливі звички та їх профілактика. Хвороби, на поширення яких впливають шкідливі звички	4	2	6
9	Статеве виховання як основа здорової сім'ї та профілактика хвороб, що передаються статевим шляхом	4	–	8
Разом за змістовим модулем 2		12	8	26
Усього годин		18	16	42

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять і індивідуальної і самостійної роботи може складати від 40% до 60% в залежності від змісту курсу.

Наприклад, по темі №7 «Гігієнічні основи організації раціонального харчування» пропонуються в якості індивідуальних навчально-дослідницьких завдань такі питання:

1. Наукові основи нормування білків, жирів, вуглеводів у харчуванні.
2. Про роль ферментів в обміні речовин.

3. Основні принципи регулювання фізіологічних функцій.
4. Визначення основного обміну.
5. Складання й оцінка свого добового харчового раціону.
6. Ознайомлення з основами класифікації харчових добавок.

Звіт про виконання ІНДЗ оформляється у вигляді підсумкової письмової роботи (наприклад, у вигляді реферату стандартного зразка обсягом до 10 сторінок) і представляється викладачу по даній дисципліні. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (практичному, семінарському) за курсом на підставі попереднього ознайомлення викладача з його змістом. Можливий також захист завдання у вигляді усного виступу студента на семінарському занятті по тій же тематиці, що й виконана робота. Оцінка за ІНДЗ – обов’язковий компонент екзаменаційної оцінки (диференціального заліку, заліку) вона і враховується при підведенні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни в залежності від складності і змісту завдання, може скласти від 30% до 50%.

Як приклад, наводимо варіант оцінки навчальної діяльності студента при вивченні дисципліни «Вікова фізіологія та валеологія» (табл. 2).

Таблиця 2

Поточне тестування									Модуль 3 (ІНДЗ)	Підсумко- вий тест	Сума балів
Модуль 1				Модуль 2							
1	2	3	4	5	6	7	8	9			
10				15					40	35	100

Бали, набрані студентами, дозволяють оцінювати знання студентів по рівнях: I-й рівень знань (від 90 до 100% від можливої суми балів) – високий – оцінка «відмінно»; II-й рівень знань (74% – 89%) – досить високий – оцінка «добре»; III-й рівень знань (60% – 73%) – допустимий – оцінка «задовільно». Студенти, що набрали менше 50% до 40% від загальної кількості балів, до заліку чи іспиту (у період сесії) допускаються лише після додаткових занять, виконання спеціального завдання, консультацій.

Таким чином, можна узагальнити, що в умовах кредитно-модульної системи підготовки фахівців у ВНЗ самостійна робота студентів є досить важливою формою навчальної діяльності студентів, вона може істотно впливати на пізнавальну активність кожного студента відповідно до обліку його індивідуальних і особистісних якостей. Одночасно самостійна робота кожного студента, реалізована у вигляді індивідуального навчально-дослідницького завдання, дозволяє досить

ефективно оцінювати якість і рівень оволодіння студентом основ досліджуваного навчального предмета і разом з тим сприяє формуванню умінь і навичок застосовувати отримані основні знання з предмету для виконання конкретних завдань, часто обумовленими тими умовами, що характерні для майбутньої професійної діяльності.

У пропонованій нами методиці підготовки фахівців з вищою освітою доцільність ІНДЗ обумовлена наступним:

1. ІНДЗ розглядається як навчальний модуль, що виконується студентом самостійно, оцінюється як частина досліджуваного матеріалу і враховується при загальній оцінці.

2. Індивідуалізація роботи студента виключає списування, дублювання, оскільки ІНДЗ різні; вони сприяють результативній самостійній роботі і відповідальності за роботу, що виконується.

3. ІНДЗ дозволяє активно включати студента в пошуково-пізнавальний процес протягом усього періоду навчання з даної дисципліни, сприяє залученню студента до науково-дослідної діяльності.

Впровадження розглянутої методики на фізико-математичному, мистецькому факультетах протягом двох років показало, що введення системи ІНДЗ привело до росту і підвищення якісних показників навчальної діяльності студентів. При цьому, позитивним є не тільки організація й активізація самостійної роботи студента, а й мобілізація його творчої діяльності на виконання конкретного навчального завдання, а отже, на формування високопрофесійного фахівця.

Використані джерела:

1. Величко С. П. Формування компетентності сучасного вчителя до інноваційної діяльності // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Вип. 10. – Ч.1. – Кіровоград, 2016. – С. 15-19.

2. Особенности подготовки будущих учителей биологии / Скороход Т.В., Скороход В.М., Величко С.П. // Научные труды XI Международной российско-итальянской научно-методической конференции «Роль государственных образовательных стандартов в условиях реализации Болонской декларации». – Вып.9. – Том 2. – Москва, 2005. – С. 130-135.

3. Руденко Т. В. Вікова фізіологія та валеологія: Навчально-методичний посібник з питань проведення практичних і самостійних робіт для студентів вищих навчальних закладів. – Кіровоград, 2016. – 91 с.